

Sprawy muzealne

Stan muzeów i zbiorów etnograficznych w Polsce

Polska nigdy nie była krajem muzeów. Stan naszych muzeów etnograficznych przed wojną, tak pod względem ilościowym jak też pod względem rzeczowym pozostawiał wiele do życzenia. Muzea nasze powstawały często zupełnie przypadkowo a rzadko były organizowane planowo i przejrzysto, dlatego też większość muzeów regionalnych nie dawała rzeczywistego obrazu naszej ziemi. Muzeów i zbiorów ściśle etnograficznych było bardzo mało, na wysokości zaś wymagań naukowych stały tylko dwa muzea centralne, a to Muzeum Etnograficzne przy Muzeum Rolnictwa i Przemysłu w Warszawie, otwarte w roku 1888, oraz Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie, otwarte w roku 1911.

Wszystkie nasze muzea etnograficzne są oczywiście młode, bowiem nauka etnografii i rzeczowe zainteresowanie się kulturą ludową, jak też powołanie katedr uniwersyteckich o tym charakterze zaistniało dopiero w naszym stuleciu i wiązało się oczywiście z odzyskaniem niepodległości. Nasze polityczne stosunki dziejowe nabrzmiały ciągłymi powstaniami, pożogami wojennymi, ukoronowane rozdarciem kraju i falą powtarzających się wojen, nie sprzyjały zupełnie rozwojowi muzeów, wymagających normalnych warunków pokojowych, jednakże ostatnia wojna zadała najgłębsze rany osiągnięciom polskiego muzealnictwa etnograficznego. Niektóre ośrodki zostały zupełnie zniszczone, inne muszą od nowa rozpoczynać. Jeśli nawet ocalały poszczególne eksponaty, to przeważnie zaginęły księgi inwentarzowe i nie sposób dziś ustalić metrykę przedmiotu, bez której przedmiot traci swoją wartość naukową i muzealną. Z dymem poszło Warszawskie Muzeum Etnograficzne w roku 1939 wraz z całym gmachem, przestały istnieć i inne pomniejsze zbiory etnograficzne, jak np. zbiory

sztuki ludowej Tow. Popierania Przemysłu Ludowego (Tamka 1), zbiory Zakładu Etnografii Uniwersytetu Warszawskiego. Jedyne w swoim rodzaju muzeum skansenowskie w Nowogrodzie nad Narwią, obrazujące kulturę Kurpiowszczyzny — spalone. Muzea regionalne: Podlaskie im. Asłanowicza w Siedlcach, muzeum w Tucholi, w Gołubiu i we Wdzydzach — zniszczone. Część cennych muzeów i zbiorów zostało poza naszą granicą wschodnią, do tych należą: Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie, Muzeum Pokuckie w Stanisławowie, Muzeum Huculskie w Żabiem, Zbiory Etnograficzne Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, oraz szereg pomniejszych w Grodnie, Baranowiczach, Tarnopolu, Krzemieńcu i innych miejscowościach. Reszta muzeów polskich ocalała tylko częściowo, większość nie jest jeszcze wciąż uporządkowana, nie posiada też własnych gmachów, funduszków ni fachowej opieki.

Rekonstruowanie i uzupełnienie naszych zbiorów etnograficznych niezawsze jest dziś możliwe, jeśli się zważy, że już przed wojną rozmaite regiony Polski ulegały urbanizacji, a w dziedzinę kultury ludowej wtargnął przemysł fabryczny, który zasadniczo zmienił jej dawne oblicze, wojna zaś i jej skutki proces ten pogłębiły.

Ze zrozumiałych względów pierwsza faza działalności Ministerstwa Kultury i Sztuki a ściślej Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków ograniczyła się do zabezpieczenia ocalałych i rozgrabionych muzeów oraz do odszukania eksponatów i zbiorów wywiezionych przez okupanta. Część muzeów o mniejszym znaczeniu, posiadająca lepsze warunki lokalowe jest już uporządkowana i udostępniona społeczeństwu. Część jest zabezpieczona i pozostaje bądź w stadium organizacji, bądź przechowuje się pod opieką czynników urzędowych.

W nieustabilizowanym stadium znajdują się muzea i punkty zborne na Ziemiach Odzyskanych, ulegną one częściowo likwidacji lub uzupełnią muzea już istniejące, bądź też zostaną uporządkowane na miejscu. W świetle danych Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków sieć muzeów i zbiorów etnograficznych w Polsce wraz z Ziemią Odzyskaną przedstawiać się będzie następująco:

Wykaz muzeów etnograficznych, muzeów posiadających dział etnograficzny lub przyczynki dotyczące kultury ludowej:

Woj. Lubelskie

1. Lublin, Narutowicza 4, Miejskie Muzeum w Lublinie, dyr. Wiktor Ziółkowski, etnografia, historia, sztuka, przyroda.

2. Zamość, Oszańska 26, Muzeum Miejskie, p. o. kustosa Kabat Władysław, etnografia (700), historia (600), archeologia (300), sztuka kośc. (200), przyroda (100), przem. art. (200), malarstwo (100).

Woj. Kieleckie

3. Kielce, Al. Partyzantów 2, Muzeum Świętokrzyskie, dyr. dr Juliusz Dłużewski, etnografia, prehistoria, geologia.

4. Radom, Piłsudskiego 12, Muzeum m. Radomia, p.o. dyrektora Jerzy Majewski, etnografia, archeologia, przem. artyst., malarstwo, prehistoria, przyroda, biblioteka.

Woj. Rzeszowskie

5. Rzeszów, Rynek 8, Muzeum m. Rzeszowa, kust. Katula Franciszek, etnografia, sztuka cerkiewna i kość., prehistoria, malarstwo, broń, przemysł artystyczny, numizmatyka.

6. Przemyśl, Władycze 7, Muzeum Ziemi Przemyskiej, kust. Roman Leśniak, etnografia, archeologia, sztuka kość., przemysł art. i historia miasta.

7. Jarosław, Rynek 5, Muzeum Miejskie, kust. mgr. Gotfried Kazimierz, etnografia, historia region., przyroda.

8. Sanok, Zamek, Muzeum Ziemi Sanockiej, dyr. Stefan Stefański, etnografia, malarstwo kość. i cerkiewne, tkaniny, ceramika, prehistoria, biblioteka.

Woj. Warszawskie

9. Płock, pl. Narutowicza 8, Muz. Tow. Naukowego, prezes T. N., sędzia Jędrzejewski, etnografia, prehistoria, historia, sztuka, przyroda.

Woj. Łódzkie

10. Łódź, Pl. Wolności 14, Miejskie Muzeum Etnograficzne, dr Krajewska Janina, etnografia ogólnoswiatowa i polska z przewagą etnografii woj. łódzkiego.

11. Łowicz, Muzeum Regionalne, Opieka, ref. Kultury i Sztuki, etnografia regionu, historia miasta.

12. Sieradz, Muzeum Regionalne, Opieka, ref. Kultury i Sztuki, etnografia regionu, prehistoria, malarstwo, numizmatyka, przyroda.

13. Tomaszów Maz., Św. Antoniego 24, Muzeum Regionalne, kustosz Dekowski Jan, etnografia, archeologia, przemysł, górnictwo, przyroda.

14. Piotrków, Muzeum Ziemi Piotrkowskiej, Opieka, Wydz. Kultury i Sztuki, zbiory charakteru regionalnego.

Woj. Krakowskie

15. Kraków, Karmelicka 10-3, Muzeum Etnogr. im. Seweryna Udzieli, dyr. dr Seweryn Tadeusz, etnografia europejska, dział pozaeuropejski (Azja, Afryka, Australia, Wyspy Pacyfiku i inne).

Kraków, Smoleńska 9, Muzeum Rzem.-Art. im. dr Bara-

nieckiego, dyr. Witkiewicz Kazimierz, sztuka ludowa, przemysł art. europejski, wyroby ludów egzot. 20 działów technologicznych.

16. Zakopane, Krupówki, Muzeum Tatrzańskie im. Chałubińskiego, dyr. dr Zborowski Juliusz, etnografia, przyroda.

17. Nowy Sącz, Muzeum Ziemi Sądeckiej, p. o. kustosz Szkaradek Roman, etnografia, sztuka kośc., historia miasta, numizmatyka.

18. Rabka, Muzeum Region. im. Orkana, kust. Justyn Bularda, etnografia regionu.

19. Miechów, Muzeum Regionalne, ref. Kultury i Sztuki, etnografia regionu.

20. Tarnów, Muzeum Ziemi Tarnowskiej, dyr. dr Józef Dutkiewicz, malarstwo, rzeźba, przemysł artyst., archiwum, gabinet rycin, biblioteka.

Woj. Pomorskie

21. Toruń, Stary Rynek, Muzeum Miejskie, kust. Załęska Halina, etnografia, prehistoria, rzeźba, malarstwo i grafika, rzemiosło artystyczne, zbiór pieczęci, przyroda.

22. Bydgoszcz, Pocztowa, Muzeum Miejskie, kust. Bortcki Kazimierz, prehistoria okręgu nadnoteck., malarstwo i rzeźba XIX i XX w. numizmatyka, pamiątki cechowe bydgoskie.

23. Grudziądz, Muzeum Miejskie, kust. Błachnia Józef, brak bliższych danych.

24. Włocławek, Muzeum Ziemi Kujawskiej, kierownik Królikowska Henryka, etnografia, archeologia, historia sztuki, górnictwo-przemysł, grafika, archiwalia.

Woj. Mazurskie

25. Olsztyn, Zamek, Muzeum Mazurskie, kust. Henryk Skorupski, etnografia, prehistoria, przemysł artyst., malarstwo i rzeźba, przyroda.

Woj. Gdańskie

26. Kartusy, Gdańska 15, Muzeum Kaszubskie, kust. Leopold Kosiński, sztuka ludowa, prehistoria, plastyka, martyrologia polska.

27. Słupsk, Muzeum-Zbiornica, Opieka, ref. Kult. i Sztuki etnografia, prehistoria.

28. Derłów (Dyrłowo), Zamek, Muzeum Regionalne, kier. Łęczyńska Amelia, etnografia, historia, archeologia, przyroda, biblioteka.

Woj. Poznańskie

29. Poznań, Al. Marcinkowskiego 9, Muzeum Wielkopolskie, dyr. dr Gwido Chmarzyński, etnografia, archeologia, historia, kult. wschod., instrumenty muzyczne.

30. Kruszwica, Muzeum Nadgoplańskie, kust. Knoll Maks. Albin, prehistoria, wczesna historia.

31. Gorzów, Muzeum Ziemi Lubuskiej, p.o. kustosza Pokornowa Walentyna, przemysł artystyczny, archeologia, malarstwo polskie.

32. Leszno, Muz. Ziemi Płd. Wielkopolsk., dr Rajewski Zdzisław, etnografia, prehistoria, zbiory regionalne.

33. Międzyrzecze, ul. Kościelna, Pow. Muzeum Ziemi Międzyrzeczej, Opieka, referat Kultury i Sztuki, prehistoria regionu, rzeźba, meble, archiwalia.

34. Kórnik, Zamek, Dział Muzealny Biblioteki Kórnickiej, dr Orańska Józefa, etnografia australijska, malarstwo, przemysł art., prehistoria regionu, militaria, numizmatyka.

35. Gubin, Pl. Matejki 2, Muzeum Miejskie, Opieka, referat Kultury i Sztuki, etnografia, prehistoria, przemysł artystyczny.

36. Zielona Góra, Szkolna 2, Muzeum Miejskie, kier. Łychowska Stefania, etnografia, historia miasta i regionu, cechy i rzemiosło, uprawa winogrodu.

37. Koło, Muzeum Regionalne, brak danych.

38. Kępno, Muzeum w Kępnie, Opieka, ref. Kultury i Sztuki, zbiory regionalne.

Woj. Zachod. Pom.

39. Koszalin, Armii Czerw. 53, Muzeum Miejskie, kustosz Rokicki Jakób, etnografia, prehistoria, sztuka kośc., mineralogia, meble, zbiory myśliwskie egzotyczne, sztychy, archiwalia.

40. Białogród, brak bliższych danych.

41. Drawsko brak bliższych danych.

Woj. Śląsko-Dąbr.

42. Bytom, Pl. Sobieskiego 2, Muzeum Śląskie, p. o. dyr. mgr. Longin Malicki, etnografia, prehistoria, przemysł artyst.

sztuka kość., malarstwo i rzeźba, pamiątki powstańczo-plebiscytowe.

43. Gliwice, Dolnych Wałów 8a, Muzeum Miejskie, kier. mgr. Gładysz Mieczysław, etnografia i etnologia, przemysł artystyczny, prehistoria, przyroda.

44. Opole, Pl. Krakowski 9, Muzeum Miejskie, Opieka, referat Kultury i Sztuki, etnografia, prehistoria, przyroda, biblioteka.

45. Cieszyn, Regera 6, Muzeum Miejskie, kustosz Brożek Ludwik, etnografia, prehistoria, historia miasta, sztuka kość., biblioteka, archiwum, ryciny.

46. Pszczyna, Zamek, Muzeum Regionalne, kier. Kenarowa Halina, etnografia, historia, przyroda.

Woj. Dolnośląskie

47. Brzeg n/Odrą, Pl. Zamkowy, Piastowskie Muzeum Miejskie, kier. Jacobini Edmund, etnografia, historia.

48. Jelenia Góra, Matejki 26, Muzeum im. Matejki, dyr. Borkowski Borys, etnografia, archeologia, przemysł i przyroda.

49. Kozuchów, Muzeum Miejskie, Opieka, referat Kultury i Sztuki, etnografia, prehistoria, rzeźba kościelna, meble zabytkowe, formy do pierników.

50. Wałbrzych, Al. 1-go Maja, Muzeum Miejskie, kier. Lieberman Fryderyka, etnografia, prehistoria, przemysł artystyczny, przyroda.

51. Białobrzezie, Pl. Szpitalny, Muzeum Miejskie, Opieka burmistrza, etnografia, prehistoria, stare druki, przyroda (około 1000 egzempl.).

52. Kamieniągóra, Rynek 24, Muzeum Regionalne, kier. Klimecki Zygmunt, meble ludowe, prehistoria, pamiątki historyczne, przemysł artystyczny.

53. Kłodzko, Czeska 30, Muzeum Miejskie, Ciechalski Wacław, ref. Kultury i Sztuki, resztki zbiorów historyczno-etnograficznych, biblioteka i archiwum.

54. Kuźnica, Muzeum Etnograficzne, Opieka, ref. Kultury i Sztuki, etnografia.

55. Lubań, ul. Zgorzelicka, Muzeum w Lubaniu, dr Orlicz, etnografia, tkactwo, broń, meble, biblioteka.

56. Nowa Sól, Opieka burmistrza, etnografia, prehistoria łużycka, rzeźba, przyroda.

57. Szprotawa, Muzeum w Szprotawie, Opieka burmistrza, etnografia, prehistoria, rzeźba, broń, przyroda.

58. Świdnica, Muzeum-Zbiornica, Opieka, referat Kultury i Sztuki, etnografia.

Cyfry oznaczają kolejną liczbę wykazu.

Wykaz powyższy, jak też mapka nie roszcżą pretensji do całkowitej ścisłości i wyczerpania tematu. Szczególnie dotyczy to muzeów na Ziemiach Odzyskanych.

Choć liczba muzeów wykazanych jest pokaźna, niemniej niewiele da się powiedzieć w świetle posiadanych materiałów, co do ich bogactwa i treści. W każdym razie omówienie niniejsze jest wskazówką, gdzie można szukać materiałów do badań naukowych, które podejmuje etnografia polska we wspólnym dziele odbudowy kraju. I tylko w ten sposób należy niniejsze dane traktować. Właściwej oceny muzeów jako źródeł naukowych oczekiwać należy od naukowców, którzy je spenetrują.

Kazimierz Pietkiewicz

Warszawa, 10. V. 1946 r.

Sprawozdanie Miejskiego Muzeum Etnograficznego w Łodzi

za okres wojenny i z działalności Muzeum
od 20.IV 1945 r. do 1.V 1946 r.

Miejskie Muzeum Etnograficzne w Łodzi zostało przez Niemców zlikwidowane, tylko z działu prehistorycznego utworzono Muzeum Prehistoryczne, które Niemcy utrzymywali. Ekspozycje etnograficzne drewniane, jak stępy, przyrządy tkackie, a nawet narzędzia rybackie zostały popalone. Stroje włożone do skrzyń brudnych i nieszczelnych zostały mocno zniszczone przez mole. Część przedmiotów etnograficznych rozkradziono. Zbiory egzotyczne z Afryki i Ameryki zostały sprzedane za sumę 750 Rm. Grassi Muzeum w Lipsku w 1942 r. Wysłane one były przez

dr Frenzla, kierownika Muzeum w Łodzi w 1941 r. Ostatecznie kupno zostało zrealizowane w 1942 r. między dr Grünbergiem, późniejszym kierownikiem Muzeum w Łodzi, a dyrektorem Muzeum w Lipsku Prof. dr Fritzem Krauze. $\frac{2}{3}$ tych zbiorów miało być odsprzedanych Muzeum w Kolonii i Hamburgu. Grassi Muzeum zostało zbombardowane, więc zbiory tam będące uległy prawdopodobnie zniszczeniu.

Po wojnie z dwóch działów przedwojennego Muzeum Etnograficznego zostały utworzone dwa Muzea Etnograficzne i Prehistoryczne pod oddzielnym kierownictwem. Prace nad reorganizacją Muzeum zostały rozpoczęte 20 kwietnia 1945 r. z chwilą zaangażowania kierownika Muzeum. Zbiory zostały posegregowane, oczyszczone, zakonserwowane lub zabezpieczone przed dalszym niszczeniem. Część z nich wymagająca dłuższych zabiegów konserwatorskich, jak np. skrzynie, została narazie odłożona. Następnie wszystkie zabytki zostały zainwentaryzowane i opatrzone trwałymi metrykami. Niektóre przedmioty, nie posiadające metryk zostały zidentyfikowane, część jednak została wysegregowana ze względu na niemożność wykazania ich pochodzenia.

Zostało zainwentaryzowanych 1109 przedmiotów lub zespołów. Pozostało do zainwentaryzowania około 300 przedmiotów. Zakupiono 120 zabytków i otrzymano w darze 5 przedmiotów, razem przybyło 125 przedmiotów. Pozostało z dawnego Muzeum 7 ilustracji, wykonano nowych 33 i 4 mapy. Klisze i przezrocza pozostałe z dawnego Muzeum nie posiadają proveniencji, wobec tego są bezużyteczne.

Otwarcie Muzeum nastąpiło 17-go listopada 1945 roku. Zbiory wystawione są w 10 salach działami. Uwzględniono następujące działy: budownictwo, sztuka ludowa (obrazy na szkle, papierze i płótnie, wycinanki, pająki i meble ludowe, rzeźby), garncarstwo, tkactwo i stroje ludowe, rybactwo, łowiectwo, plecionkarstwo, narzędzia rolnicze i pasterskie, przyrządy gospodarcze przedmioty obrzędowe i jedna sala, obrazująca kulturę ludów prymitywnych.

Najwięcej zabytków Muzeum zgromadziło z terenu województwa łódzkiego. Muzeum posiada magazyny, pracownię laboratoryjną i stolarnię. Biblioteka podręczna składa się z 348 pozycji.

Muzeum prowadzi wspólnie z Zakładem Etnografii, którego kierownikiem jest dr Kazimiera Zawistowicz, Archiwum Etnograficzne, dla którego materiał będzie gromadzony drogą badań terenowych lub przy pomocy korespondentów.

Dotychczasowe wyjazdy w teren miały charakter informacyjny dla zorientowania się w stanie kultury ludowej na wsi lub były wykonane doraźnie dla uzupełnienia zbiorów muzealnych.

Personel muzealny składa się z 12 osób, w tym 3 pracowników naukowych, dyrektor, asystentka i praktykantka. Personel administracyjny: sekretarka, personel techniczny: grafik, laborant, stolarz. Personel niższy: 3 woźnych i 2 sprzątaczk.

Zbiory Muzeum Etnograficznego w Łodzi przed wojną miały zasięg ogólnopolski, ze szczególnym uwzględnieniem województwa łódzkiego.

Program ten utrzymuje obecnie Muzeum, z tym, że rozszerzony zostanie dział ogólnopolski. Polska winna posiadać więcej niż jedno Muzeum ogólnopolskie dla wzajemnej asekuracji w razie jakiegokolwiek klęski żywiołowej. Poza tym Muzeum obecnie posiada głębsze uzasadnienie jako placówka naukowa ze względu na istnienie katedr etnografii i etnologii na Uniwersytecie Łódzkim.

Janina Krajewska

Muzeum ziemi Sanockiej

Muzeum Ziemi Sanockiej istnieje od roku 1934. Powstało dzięki inicjatywie dr Jadwigi Przeworskiej, referentki Min. W. R. i O. P., oraz dr B. Skwarczyńskiego, duże też zasługi przy założeniu, organizowaniu, gromadzeniu zbiorów i rozwoju tej instytucji położył Aleksander Rybicki, kustosz tego muzeum, oraz sanoczanin prof. dr Tadeusz Sulimirski, mgr. Fastnacht, bibliotekarz muzeum oraz Stefan Stefański dyrektor muzeum. Jedynym celem ich uciążliwej i zupełnie bezinteresownej pracy było kulturalne dźwignięcie tutejszego społeczeństwa oraz ochrona i zabezpieczenie zabytków Ziemi Sanockiej. Muzeum zdobyło od razu pełne zrozumienie i poparcie w tutejszym społeczeństwie

które licznymi darami i depozytami zasililo zbiory muzealne a także niosło pomoc materialną.

Okupacyjne władze niemieckie utrzymały początkowo muzeum przy życiu, nadając mu nazwę „Kreismuseum in Sanok”; jednakże w czasie swej ucieczki w lecie 1944 roku wywoziło przeszło 350 najcenniejszych eksponatów. Były to dyplomy królewskie, stara broń, obrazy, rzeźby, stroje ludowe, pamiątki cechowe i inne. Niezależnie od tego, poniosło Muzeum Ziemi Sanockiej straty jeszcze w roku 1939, kiedy to stroje ludowe rozgabiła miejscowa i okoliczna ludność, oraz pod koniec 1943 r., kiedy dyrekcja muzeum musiała wskutek chwilowego zajęcia zamku sanockiego przez Czerwoną Armię, przenosić zbiory do innych budynków wśród niekorzystnych warunków atmosferycznych. Wiele przedmiotów zostało wówczas zniszczonych lub zaginęło, w rezultacie ilość eksponatów sięgająca przed wojną cyfry 10.000 sztuk znacznie się zmniejszyła, przyczym nawet dokładnej cyfry strat nie da się zrekonstruować, wobec równoczesnego zaginięcia księgi inwentarzowej, kartotek i spisów. Za wywiezionymi przez okupanta eksponatami czyni dyrekcja poszukiwania od roku 1944, wedle otrzymanej niedawno informacji (delegata Ministerstwa Oświaty), dra Sierotwińskiego zbiory sanockie mają się znajdować w mieście Jawor na Śląsku. Istnieje więc nadzieja częściowego choć ich odzyskania.

Muzeum Ziemi Sanockiej posiada charakter regionalny przedstawiający dorobek kulturalny Sanoka i Ziemi Sanockiej po dzień dzisiejszy. Zasięg terenowy działalności tego muzeum obejmuje oprócz powiatu sanockiego, powiaty: leski, krośnieński i brzozowski.

Muzeum posiada następujące działy: etnograficzny, archeologiczny, malarstwa i rzeźby kościelnej, historii miasta i zamku sanockiego w tym stare portrety, wyroby starego rzemiosła, dział numizmatyczny i sfragistyczny, fotografia, biblioteka, dział rękopisów.

Dział etnograficzny liczy obecnie około 200 pozycji, w tym wiele przedmiotów codziennego użytku z zakresu rybołówstwa, garncarstwa, tkactwa. Dział strojów ludowych został zupełnie zdekompletowany; nieco eksponatów z zakresu sztuki ludo-

wej, takie jak obrazy, rzeźby i kapliczki. Dział prehistoryczny obejmuje około 100 pozycji, na dział ten składa się w przeważnej części wykopalisko prehistoryczne z Bachorza k. Dynowa.

Z wymienionych poprzednio działów wystawiono dotąd około 75% eksponatów, reszta oczekuje konserwacji w magazynach. Obecnie dokonuje się inwentaryzacji oraz porządkuje bibliotekę i rękopisy. Mimo częściowego uruchomienia muzeum zwiedza je już obecnie znaczna ilość młodzieży szkolnej. Siedzibą muzeum jest stary zamek królowej Bony, który został w roku 1945 odremontowany wewnątrz i stanowi piękne pomieszczenie dla zbiorów muzealnych.

Jan Misiewicz

Sanok, w maju 1946 r.

Muzeum Regionalne w Tomaszowie Mazowieckim

We wrześniu 1939 roku lokal w którym znajdowały się zbiory muzealne został zajęty przez pierwszą czołówkę Wehrmachtu, który oczywiście z miejsca rozpoczął swą niszczycielską działalność. Ofiarą padła w pierwszym rzędzie kolekcja strojów ludowych i samodziiałów ludowych, z których znaczną część obrócono na onucze, ścierki i zasłony samochodowe. Wszelkiego rodzaju meble drewniane oraz przedmioty ze słomy zostały spalone, okazy zaś przemysłu ludowego rozgrabione. Cudem prawie udało się ocalić część naukowej biblioteki, trochę sprzętów i mniej cennych eksponatów.

Po prze:unięciu się frontu zabrałem się wraz z artystą Stefanem Justą do uporządkowania muzeum, udało mi się też odbyć pożyteczną wycieczkę w Opoczyńskie, by zrekonstruować stroje ludowe. Wykonaliśmy 28 rysunków typów ludowych, 400 szkiców z zakresu budownictwa sztuki ludowej, zebraliśmy około 200 próbek tkanin i haftów oraz kilka sztuk oryginalnych okazów tkactwa ludowego. Wyprawa ta pozwoliła jednocześnie na

dokładniejsze zorientowanie się w terenie i poznanie zwyczajów i tradycji ludowych, które znajdują swoje odzwierciedlenie w muzeum.

Po uzyskaniu budynku postanowiliśmy zorganizować w pierwszym rzędzie dział etnograficzny, obecnie są już uporządkowane — stroje opoczyńskie i wnętrza chałupy opoczyńskiej. W obszernej, dużej sali znalazły pomieszczenie szkice przedstawiające typy ludowe w miejscowym stroju: w białej sukmanie, „przyjaciółce“, żupaniku i „wangierce“. Wystawiono tu również kolekcję haftów i tkanin lnianych, wełnianych z podkreśleniem doboru barw, techniki i użytku. Udane również są tablice starych bursztynów, guzików, kamionek, siekanek i koralu. W szafie znalazły pomieszczenie męskie i kobiece nakrycia głowy, z których szczególnie ciekawe są tiulowe czepce bogato przystrojone szychem i kwiatami. W sali tej znajdują pomieszczenie figury w strojach regionalnych, wykonane przez Stefana Justę, z zaznaczeniem różnic stroju dawnego i dzisiejszego, oraz codziennego i świątecznego. Osobną całość przedstawia wnętrze izby ludowej wypełnione autentykami, jest więc: łóżko, piec, skrzynia malowana w kwiaty, szafa z wyrzeźbioną górną nastawą na talerze, stół, ława, liczne obrazy, oryginalny „podłaznik“ ze słomy i bibuły, różnobarwne wycinanki o motywach roślinnych i geometrycznych. Jest też ołtarzyk wykonany w drzewie przez artystę ludowego w Drzewicy, Karola Szczepanika.

W zbiorach znajduje się kolekcja około 150 kraszanek, naczyń glinianych z głośnego niegdyś ośrodka ceramicznego w Dąbrowie nad rzeką Czarną oraz szereg innych eksponatów ludowego pochodzenia. W sumie w kwietniu 1946 roku inwentarz przedstawiał się następująco:

dział etnograficzny	573	eksponatów
„ historyczny	136	„
„ przyrodniczy	364	„
„ archeologiczny	47	„

U najbliższym czasie prace muzeum obejmować będą nie tylko uporządkowanie istniejącego zbioru, ale powiększenie ilości posiadanych przedmiotów.

Jan Piotr Dekowski